

Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 50 vuotta – miltä näyttää tulevaisuus?

LIINA-KAISA TYNKKYNE

Tieteellisen julkaisemisen muuttuvat käytännöt ovat tänä päivänä ajankohtainen keskustelunaihe. Samaan aikaan Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti täyttää 50 vuotta. Koska minua on pyydetty sanomaan sananen Sosiaalilääketieteellisen aikakauslehden tulevaisuuden näkymistä, sallinette, että viivähän hetken siinä keskustelussa, jota useilla foorumeilla tällä hetkellä käydään tieteellisen julkaisemisen tulevaisuudesta.

Tammikuussa 2013 luonnontieteiden alueella arvossa pidetty tiedejulkaisu *Nature* julkaisi teemanumeron, jossa tieteellisen julkaisemisen tulevaisuutta käsiteltiin useasta eri näkökulmasta. Keskeisinä tulevaisuuden trendeinä näyttäytyvät ainakin tieteellisten julkaisujen avoin saatavuus eli niin sanottu open access -julkaiseminen, julkaisujen siirtyminen paperilta internetiin, sosiaalisen median kasvava rooli tutkimustulosten levittämisessä sekä aineistojen entistä avoimempi jakaminen tutkijayhteisöjen käyttöön.

Tästä tieteellisen julkaisemisen ja tiedon levittämisen uudistusprosessista on käytetty termiä tiedon demokratisoituminen. Yksi tähän prosessiin liittyvä ilmiö on Suomessakin kehittämisen alla oleva rinnakkaistallentaminen, jonka tavoitteena on saattaa tieteellinen tieto myös niiden saataville joilla normaalisti ei ole mahdollisuuksia kalliiden tieteellisten julkaisujen hankkimiseen tai pääsyä niitä sisältäviin kirjastoihin. Tutkimustiedon levittämisessä puolestaan korostetaan internetin kautta tapahtuvan tiedonvälityksen ja sosiaalisen median roolia. Internetin ja sosiaalisen median eri foorumeiden avulla tutkimustulokset on mahdollista saattaa entistä tehokkaammin muiden tutkijoiden tietoon. Tämän lisäksi myös päättäjien ja median tavoittaminen saattaa helpottua samalla kun kynnys tutkijoiden keskinäiseen sekä tutkijoiden ja päättäjien väliseen keskusteluun tutkimustuloksista mahdollisesti malttuu.

Kaiken kaikkiaan tieteellinen julkaiseminen ei siis enää rajoitu postiluukusta tietyin väliajoin putoileviin paperisiin tiedejulkaisuihin. Kenttä on paljon tätä monipuolisempi. Muuttuvien kommunikaation muotojen ja teknologian kehittymisen myötä voidaan vain arvailla mitä tulevaisuus tällä saralla pitää sisällään.

Edellä kuvattujen muutostrendien ohella suomalaiset tiedejulkaisut kohtaavat myös muita haasteita. *Ylioppilaslehti julkaisi* vuonna 2011 artikkelin 'Englanti valloitti tiedemaailman'. Artikkelissa tiivistyy hyvin yksi suomenkielisten tiedejulkaisujen keskeinen haaste: *"Yliopiston asema rankingeissa riippuu siitä, kuinka paljon tutkijoiden artikkeleita on julkaistu kansainvälisissä tiedelehdissä ja kuinka paljon yliopistossa tehtyihin tutkimuksiin viitataan. Jos tieteellinen artikkeli on kirjoitettu kielellä, jota muu maailma ei ymmärrä, siihen ei myöskään viitata."* Omalla äidinkielellä julkaiseminen on kuitenkin tärkeää. Se on tärkeää niin tulosten leviämisen kuin tutkijan oman ilmaisun kannalta. *Ylioppilaslehden* jutussa haastateltu Antti Kanner kuvaa suomenkielen merkitystä tutkijalle osuvasti: *"Englanti on joissakin tapauksissa kuin keisarin uudet vaatteet: ajatus ei välttämättä ole yhtä selvä ja loppuun asti mietitty kuin mihin äidinkielellä kirjoittaessa pyrki."*

Osin yllä mainituista syistä suomenkielinen artikkeli sijoittuu lähes kategorisesti julkaisujen arvohierarkian hännille. Kielikysymys ei ole kuitenkaan ainoa seikka jonka suhteen suomalaiset pienellä budjetilla pyörivät julkaisufoorumit kilpailevat kansainvälisten, usein hyvin suurten ja merkittävän budjetin omaavien tiedekustantajien kanssa. Kyse on myös imagosta. Ovatko suomenkieliset tiedejulkaisut houkuttelevia julkaisufoorumeita tutkijoille? Erään kokeneen tutkijan hypoteesi asiasta on, että suomenkieliset tiedejulkaisut houkuttelevat etenkin uran alkuvaiheessa

olevia tutkijoita, lähinnä siis tohtoriopiskelijoita, samalla kun tohtoritason ja etenkin professori- ja dosenttikunnan julkaisu- ja toiminta keskittyy kansainvälisille julkaisufoorumeille. Jos näin on, mitä tästä seuraa suomalaisille tiedejulkaisuille? Tohtoriopiskelijatasoista tutkimusta vähättelemättä, ja sitä itsekin hiljattain tehneenä, voi kuitenkin kysyä, vaikuttaako tämä kehityssuunta suomalaisten tiedelehtien imagon heikkenemiseen. Empiirisen analyysin puuttuessa tämä on toki vain spekulatiota. Suomeksi julkaistun tutkimuksen tulevaisuutta pohdittaessa tämänkaltainen spekulointi lienee kuitenkin syytä ottaa vakavasti.

Nyt kun Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti on savuttanut kypsän 50 vuoden iän, on hyvä pysähtyä pohtimaan muuttuvan toimintaympäristön asettamia haasteita ja ennen kaikkea sitä, miten Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti aikoo niihin vastata. Hyvä olisi pohtia etenkin julkaisun teknistä toteuttamista. Onko lehden nykyinen toimintamalli tätä päivää saati tulevaisuutta?

Nuoren ihmisen ja nuoren tutkijan vastaus kysymykseen on ei. Lehti olisi nostettava 1900-luvulta 2010-luvulle niin julkaisumedioiden kuin myös näkyvyyden suhteen. Uudistamisen voisi aloittaa esimerkiksi kotisivujen uudistuksella. Näkyvyys sosiaalisen median paljon käytetyillä foorumeilla kuten Facebookissa ja Twitterissä

ei liene huono idea sekään. Tämän jälkeen voisi pohtia, olisiko julkaisu mahdollista saada kaikkien, ei vain tilaajien, luettaviksi ja miten lehden toiminta tällöin rahoitettaisiin. Ovatko paperiset julkaisut tarpeellisia vai voisiko lehden siirtää kokonaan verkkopohjaiseksi? Entä voisiko lehti tehdä yhteistyötä muiden suomalaisten samojen resurssi- ja imago-ongelmien paineessa painavien tiedejulkaisujen kanssa?

Toteutuksen lisäksi on pohdittava myös sisältöä ja houkuttelevuutta. Tämä ei ole vain lehden toimituskunnan asia vaan se koskee koko sosiaalilääketieteen parissa askaroivaa tiedeyhteisöä. Olemmeko valmiita vastustamaan nykyisten rakenteiden luomaa painetta ainoastaan englanninkieliseen julkaisemiseen? Usein Suomessa tehdyt tutkimukset ovat sidottuja maamme käytäntöihin ja rakenteisiin, jolloin tulosten esittäminen suomalaiselle lukijakunnalle omalla äidinkielellä on hyvin perusteltua, ja voisi väittää, että jopa suotavaa. Jos haluamme että suomenkieliset tiedejulkaisut säilyvät merkittävänä kanavana tutkimustiedon välittämisessä tarvitaan kaikkien tieteentekijöiden kontribuutiota.

LIINA-KAISA TYNKKYNE

FT, tutkijatohtori

Tampereen yliopisto

Terveystieteiden yksikkö